

<i>Rodzaj dokumentu:</i>	Zasady oceniania rozwiązań zadań
<i>Egzamin:</i>	Egzamin maturalny
<i>Przedmiot:</i>	Wiedza o społeczeństwie
<i>Poziom:</i>	Poziom rozszerzony
<i>Formy arkusza:</i>	MWOP-R0-100; MWOP-R0-200; MWOP-R0-300; MWOP-R0-400; MWOP-R0-700; MWOP-R0-Q00; MWOP-R0-Z00; MWOU-R0-100.
<i>Termin egzaminu:</i>	10 maja 2023 r.
<i>Data publikacji dokumentu:</i>	28 czerwca 2023 r.

Uwaga: Akceptowane są wszystkie odpowiedzi merytorycznie poprawne i spełniające warunki zadania.

Zadanie 1.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024 ¹	
Wymaganie ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) wyjaśnia i analizuje prawidłowości życia społecznego [...]. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością interpretacji innych źródeł [...].	(ZR) I. Człowiek w społeczeństwie. Zdający: 1) [...] przedstawia uwarunkowania procesu kształtowania i zmiany postaw. (ZP) I. Człowiek i społeczeństwo. Zdający: 5) [...] przedstawia zalety i wady konformizmu i nonkonformizmu.

Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego argumentu i poprawnego kontrargumentu.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Argument – Młoda osoba podkreśla potrzebę wyrażania swojej indywidualności.

Kontrargument – Młoda osoba ulega presji środowiska, chce upodobnić się do innych młodych osób.

Zadanie 1.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) [...] analizuje prawidłowości życia społecznego [...]. (ZR) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością czytania ze zrozumieniem tekstów [...] z zakresu nauk społecznych. (ZP) III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Zdający: 6) rozpoznaje różne aspekty [...] problemów życia codziennego [...].	(ZP) I. Człowiek i społeczeństwo. Zdający: 1) wyjaśnia, czym są potrzeby człowieka [...]; 9) rozpoznaje problemy życiowe młodzieży [...].

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wymagań egzaminacyjnych dla egzaminu maturalnego przeprowadzanego w roku szkolnym 2022/2023 i 2023/2024 (Dz.U. 2022, poz. 1246).

Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: Robienie tatuaży stało się modne wśród młodzieży. Bardzo wiele młodych osób ma tatuaże.

Typ 2.: Wykonanie tatuażu nie jest relatywnie drogie i mamy dość szeroką dostępność usług w tym zakresie.

Typ 3.: Wykonanie tatuażu nie jest trudno dostępne, a każdy pełnoletni może go sobie zrobić.

Zadanie 2.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) wyjaśnia i analizuje [...] współczesne procesy społeczne. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) [...] wykorzystuje informacje na temat życia społecznego [...].	(ZR) III. Struktura społeczna i problemy społeczne. Zdający: 3) przedstawia strukturę warstwową współczesnego społeczeństwa [...]; 5) [wyjaśnia] związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych. (ZP) I. Człowiek i społeczeństwo. Zdający: 2) wyjaśnia problemy związane z realizacją różnych funkcji rodziny [...]. (SP) II. Rodzina. Zdający: 2) analizuje wpływ, jaki rodzina wywiera na dzieci.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – Tak.

Uzasadnienie – W tekście napisano, że przez to, iż dzieci przychodzą na świat w rodzinach ubogich, często zostają na tym samym miejscu na drabinie społecznej. Zatem opisane w tekście „dziedziczenie biedy” ściśle wiąże się z tym, w jakiej rodzinie dana osoba się wychowuje, a więc jest efektem stratyfikacyjnej funkcji rodziny.

Zadanie 2.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
I. Wiedza i rozumienie. Zdający: (ZP) 1) wyjaśnia [...] współczesne procesy społeczne; (ZR) 4) wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe w życiu społeczno-politycznym. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością czytania ze zrozumieniem tekstów publicystycznych [...]. (ZR) III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Zdający: 5) diagnozuje problemy społeczno-polityczne [...].	(ZR) III. Struktura społeczna i problemy społeczne. Zdający: 1) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej. (ZP) VI. Wybrane problemy polityki publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) przedstawia działania w celu ograniczenia [...] wykluczenia społecznego [...].

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie poprawnego dokończenia zdania.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

C

Zadanie 3.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) wyjaśnia prawidłowości życia społeczno-kulturowego [...].	(ZR) II. Różnorodność kulturowa. Zdający: 1) charakteryzuje społeczeństwa zbieracko-łowieckie, nomadyczne i rolnicze [...]; 2) [...] wskazuje na różnice między społeczeństwem przemysłowym i poprzemysłowym.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne przyporządkowanie trzech nazw.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. społeczeństwo tradycyjne
2. społeczeństwo industrialne
3. społeczeństwo nomadyczne

Zadanie 3.2. (0–2)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) wyjaśnia prawidłowości życia społeczno-kulturowego [...].	(ZR) II. Różnorodność kulturowa. Zdający: 2) [...] wskazuje na różnice między społeczeństwem przemysłowym i poprzemysłowym. (ZP) I. Człowiek i społeczeństwo. Zdający: 8) charakteryzuje współczesne społeczeństwo i analizuje jego cechy (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe i informacyjne).

Zasady oceniania

2 pkt – sformułowanie trzech poprawnych różnic.

1 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych różnic.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: W społeczeństwie poprzemysłowym na ogół obserwujemy procesy deurbanizacji (zmniejsza się odsetek żyjących w miastach, ale nie oznacza to zasilenia I sektora gospodarki).

Typ 2.: W społeczeństwie poprzemysłowym zatrudnienie w sektorze II spada, a wzrasta – w sektorze usług.

Typ 3.: W społeczeństwie poprzemysłowym rola wykształcenia – także wyższego – jest większa.

Typ 4.: W społeczeństwie poprzemysłowym rola informacji jest większa.

Zadanie 4.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 2) analizuje [...] zachowania społeczno-polityczne oraz działania w ramach społeczeństwa obywatelskiego. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością czytania ze zrozumieniem tekstów [...] oraz interpretacji innych źródeł [...]. (ZR) III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Zdający: 4) dostrzega perspektywy różnych uczestników życia publicznego.	(ZR) VI. Społeczeństwo obywatelskie i kultura polityczna. Zdający: 13) określa cechy kampanii społecznych; podaje cele i zadania wybranej kampanii społecznej oraz analizuje jej przebieg i ocenia efektywność. (SP) IX. Udział obywateli w życiu publicznym – społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 2) przedstawia cele i formy działań organizacji pozarządowych [...]; wykazuje, że działalność tego typu prowadzi do realizacji różnorodnych potrzeb.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne przedstawienie dwóch korzyści.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Korzyść dla twórców –

Typ 1.: Dzięki kampanii mogą być realizowane przez członków stowarzyszenia potrzeby wyższego rzędu i/lub osiągnąć cele stowarzyszenia.

Typ 2.: Kampania może służyć promocji stowarzyszenia, wzmocnieniu jego pozycji.

Typ 3.: Kampania może spowodować korzyści finansowe dla stowarzyszenia.

Korzyść dla docelowych odbiorców –

Typ 1.: Dzięki kampanii może nastąpić wzrost świadomości dotyczącej wyborów.

Typ 2.: Kampania może spowodować aktywizację społeczną – wzrost zaangażowania obywatelskiego.

Zadanie 4.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 2) analizuje [...] zachowania społeczno-polityczne oraz działania w ramach społeczeństwa obywatelskiego. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością [...] interpretacji innych źródeł [...].	(ZR) VI. Społeczeństwo obywatelskie i kultura polityczna. Zdający: 13) [...] podaje cele i zadania wybranej kampanii społecznej [...]. (ZP) I. Człowiek i społeczeństwo. Zdający: 8) wyjaśnia charakter procesu socjalizacji [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. P

2. P

Zadanie 5.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) wyjaśnia prawidłowości życia społeczno-kulturowego [...]; 2) analizuje różnorodne postawy i zachowania społeczno-polityczne [...]. (ZR) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością czytania ze zrozumieniem tekstów publicystycznych, a także wybranych tekstów z zakresu nauk społecznych.	(ZR) I. Człowiek w społeczeństwie. Zdający: 4) analizuje poznawcze przyczyny stosowania stereotypów i związane z tym niebezpieczeństwa. (ZR) II. Różnorodność kulturowa. Zdający: 11) wyjaśnia kwestię deformacji w postrzeganiu innych kultur na podstawie literatury (np. [...] fragmentów pracy <i>Wizerunek obcego. Kultury afrykańskie w relacjach</i> [...] Haliny Witek).

Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Pisarz, podobnie jak typowi współcześni turyści, izolował się od lokalnej rzeczywistości; oglądał Afrykę z bezpiecznej odległości; poddawał się pewnej iluzji, ponieważ nie poznał prawdziwego życia tubylców.

Zadanie 5.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) wyjaśnia prawidłowości życia społeczno-kulturowego [...]; 8) wykorzystuje swą wiedzę do rozumienia zjawisk społeczno-politycznych, także w perspektywie globalnej i ze wskazaniem na globalne współzależności.	(ZR) I. Człowiek w społeczeństwie. Zdający: 4) analizuje poznawcze przyczyny stosowania stereotypów [...]. (ZP) VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Zdający: 3) wyjaśnia pojęcie globalizacji i wykazuje jej formy i skutki w sferze [...] kultury i społeczeństwa [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. F
2. F

Zadanie 6.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(SP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) wyjaśnia podstawowe prawidłowości życia społecznego, w tym funkcjonowania [...] wspólnoty etnicznej i państwowej. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością interpretacji innych źródeł (np. wykresy i schematy) [...].	(ZR) IV. Aspekty etniczne życia społecznego. Zdający: 4) analizuje przyczyny zamieszkiwania Polaków poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej [...]. (ZP) II. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 9) interpretuje wyniki badań opinii publicznej [...]. (SP) VIII. Wspólnoty narodowe/etniczne i ojczyzna. Zdający: 1) wyjaśnia, co oznacza być Polakiem [...] oraz co łączy człowieka z ojczyzną – Polską [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. P
2. P

Zadanie 6.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) wyjaśnia [...] procesy społeczne, w tym etniczne, we współczesnym świecie.	(ZR) IV. Aspekty etniczne życia społecznego. Zdający: 1) przedstawia różne koncepcje narodu (polityczną i etniczno-kulturową) [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Numer wyboru – 2.

Uzasadnienie – Polityczna koncepcja narodu – odmiennie od etniczno-kulturowej – zakłada m.in., że to państwo stworzyło naród, a członkami narodu politycznego są wszyscy obywatele danego państwa, bez względu na etniczność.

Zadanie 7.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymaganie szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 2) analizuje różnorodne [...] zachowania społeczno-polityczne [...]. (ZR) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością czytania ze zrozumieniem [...] wybranych tekstów z zakresu nauk społecznych.	(ZR) II. Różnorodność kulturowa. Zdający: 7) wyjaśnia znaczenie obrzędów przejścia i wykazuje ich obecność w polskiej kulturze współczesnej.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – obrzęd opisany w tekście 3.

Uzasadnienie – Tekst 1. odnosi się do obrzędów przejścia, które są charakterystyczne dla rozpoczynania, przechodzenia lub kończenia określonych etapów życia. Właśnie w tekście 3. opisano taki obrzęd związany z początkiem życia – z narodzinami dziecka i z jego włączeniem do wspólnoty.

Zadanie 7.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
I. Wiedza i rozumienie. Zdający: (ZR) 1) wyjaśnia [...] procesy społeczne, w tym etniczne, we współczesnym świecie; (ZP) 5) charakteryzuje instytucje polskiego systemu prawnego.	(ZR) IV. Aspekty etniczne życia społecznego. Zdający: 3) przedstawia elementy dziedzictwa kulturowego etnicznej grupy mniejszościowej w Rzeczypospolitej Polskiej (mniejszości narodowe i etniczne [...]). (ZP) IV. Prawa człowieka i ich ochrona. Zdający: 4) przedstawia szczegółowe prawa mniejszości narodowych i etnicznych [...] w Rzeczypospolitej Polskiej. (SP) VIII. Wspólnoty narodowe/etniczne i ojczyzna. Zdający: 4) wymienia mieszkające w Polsce mniejszości narodowe i etniczne [...] i lokalizuje miejsca ich zwartego zamieszkiwania [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. F
2. P

Zadanie 7.3. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 2) przedstawia znaczenie różnych podmiotów w życiu publicznym [...].	(ZR) IV. Aspekty etniczne życia społecznego. Zdający: 3) przedstawia elementy dziedzictwa kulturowego etnicznej grupy mniejszościowej w Rzeczypospolitej Polskiej (mniejszości narodowe i etniczne [...]). (ZP) II. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 3) przedstawia funkcjonujące w Rzeczypospolitej Polskiej kościoły [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie poprawnej nazwy.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

Typ 1.: Polskim Autokefalicznym Kościele Prawosławnym

Typ 2.: Kościele prawosławnym

Typ 3.: Cerkwi prawosławnej

Zadanie 7.4. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 1) wyjaśnia prawidłowości życia społeczno-kulturowego oraz procesy społeczne, w tym etniczne, we współczesnym świecie.	(ZR) IV. Aspekty etniczne życia społecznego. Zdający: 10) wyjaśnia kwestię akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – wskazanie poprawnego dokończenia zdania.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

A

Zadanie 8.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 3) przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością [...] interpretacji innych źródeł (np. wykresy i schematy) [...].	(ZR) VII. Rywalizacja o władzę. Zdający: 5) charakteryzuje etapy rozwoju systemu partyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej. (ZP) II. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 9) interpretuje wyniki badań opinii publicznej [...].

Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: Większość zwolenników PiS (60%) dobrze ocenia działalność Sejmu RP (w którym PiS ma większość), a elektoraty pozostałych ugrupowań – ugrupowań opozycyjnych – w większości negatywnie oceniają działalność Sejmu RP (dobre oceny w przedziale 8–14%, a złe w przedziale 71–85%).

Typ 2.: Podczas gdy większość zwolenników PiS (60%) dobrze ocenia działalność Sejmu RP, w którym PiS ma większość, ogół respondentów nastawiony jest do pracy tego organu bardziej negatywnie – 30% ocen pozytywnych.

Zadanie 8.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe
(ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością [...] interpretacji innych źródeł (np. wykresy i schematy) [...].	(ZP) II. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 9) interpretuje wyniki badań opinii publicznej [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. F
2. F

Zadanie 9.1. (0–2)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 3) przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej; 7) wykorzystuje swą wiedzę do interpretacji [...] życia [...] politycznego. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) [...] wykorzystuje informacje na temat życia [...] politycznego.	(ZP) III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) wyjaśnia, jak przeprowadzane są powszechne i bezpośrednie wybory organów władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej; na przykładzie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej porównuje ordynację proporcjonalną i większościową [...]; 4) przedstawia strukturę oraz organizację pracy [...] Senatu Rzeczypospolitej Polskiej [...], w tym instytucje mandatu wolnego i immunitetu [...]. V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) [...] interpretuje przepisy prawne.

Zasady oceniania

2 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych różnic.

1 pkt – sformułowanie jednej poprawnej różnicy.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Sposób powoływania – Senatorzy RP wybierani są w wyborach powszechnych i bezpośrednich, a członkowie Bundesratu są powoływani (delegowani) przez rządy krajów związkowych.

Koncepcja mandatu –

Typ 1.: Senatorzy RP mają mandat wolny, a członkowie Bundesratu – mandat związany, zwany imperatywnym.

Typ 2.: Senatorzy RP mają mandat wolny, a u członków Bundesratu głosy z jednego kraju muszą być oddawane zgodnie.

Typ 3.: Senatorzy RP – w przeciwieństwie do członków Bundesratu – nie mają mandatu imperatywnego.

Typ 4.: Senatorów RP wyborcy nie mogą odwołać, tymczasem członkowie Bundesratu mogą być odwoływani przez powołujące je rządy krajów związkowych.

Zadanie 9.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 3) przedstawia różne formy rywalizacji o władzę państwową, jej sprawowania oraz kontroli; 4) wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe w życiu społeczno-politycznym.	(ZR) VIII. Modele sprawowania władzy. Zdający: 12) przedstawia ustroje terytorialno-prawne we współczesnych państwach demokratycznych – wyjaśnia podział na państwa unitarne i złożone oraz ze względu na stopień decentralizacji [...]; 14) przedstawia kompetencje i znaczenie organów władzy regionalnej w państwach federalnych [...] (na przykładzie [...] Republiki Federalnej Niemiec [...]).

Zasady oceniania

- 1 pkt – sformułowanie poprawnej różnicy.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Niemcy są krajem federacyjnym, więc struktura Bundesratu służy zabezpieczeniu interesów poszczególnych krajów związkowych. Tymczasem Polska jest państwem o strukturze unitarnej, więc senatorzy, podobnie jak posłowie, są reprezentantami narodu.

Zadanie 10.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 3) przedstawia różne formy rywalizacji o władzę państwową, jej sprawowania oraz kontroli.	(ZR) VIII. Modele sprawowania władzy. Zdający: 4) charakteryzuje systemy ze szczególną rolą prezydenta – klasyczny prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki) i semiprezydencki/ parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej).

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych nazw.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. Republika Francuska / Francja
2. Stany Zjednoczone (Ameryki) / USA

Zadanie 10.2. (0–2)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 3) przedstawia różne formy rywalizacji o władzę państwową, jej sprawowania oraz kontroli. (ZR) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) [...] wykorzystuje informacje na temat życia [...] politycznego, krytycznie je analizuje, samodzielnie wyciąga wnioski.	(ZR) VIII. Modele sprawowania władzy. Zdający: 1) analizuje sposób wyboru [...] głowy państwa we współczesnych republikach; 4) charakteryzuje systemy ze szczególną rolą prezydenta – klasyczny prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki) i semiprezydencki/ parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej); 8) charakteryzuje typy relacji między rządem a głową państwa na przykładzie Republiki Francuskiej [...]. (ZR) X. Kontrola władzy. 4) Zdający [...] przedstawia procedury, które służą opozycji do kontroli działań rządu.

Zasady oceniania

- 2 pkt – sformułowanie trzech poprawnych różnic.
- 1 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych różnic.
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Sposób wyboru głowy państwa – Prezydent państwa 1. jest wybierany w wyborach bezpośrednich, a prezydent państwa 2. – w wyborach pośrednich.

Struktura egzekutywy – W państwie 1. egzekutywa jest złożona z prezydenta i rządu z premierem na czele (egzekutywa otwarta), natomiast w państwie 2. władza wykonawcza jest skupiona w rękach prezydenta (egzekutywa zamknięta), stojącego na czele gabinetu.

Odpowiedzialność polityczna egzekutywy – W państwie 2. członkowie gabinetu są odpowiedzialni politycznie przed prezydentem, a w państwie 1. mamy odpowiedzialność parlamentarną (instytucja wotum nieufności) rządu i jego członków.

Zadanie 11.1. (0–2)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 3) przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej; 5) charakteryzuje instytucje polskiego systemu prawnego. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) [...] wykorzystuje informacje na temat życia [...] politycznego.	(ZP) III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 4) [...] wymienia kompetencje Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej [...]; 10) przedstawia kompetencje [...] Trybunału Konstytucyjnego [...]. (ZP) V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) [...] przedstawia procedurę ustawodawczą; 3) [...] interpretuje przepisy prawne.

Zasady oceniania

2 pkt – sformułowanie trzech poprawnych różnic.

1 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych różnic.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: W zaprezentowanym projekcie niektóre związki zawodowe miały mieć prawo inicjatywy ustawodawczej, a obecna *Konstytucja RP* nie przewiduje takiego rozwiązania.

Typ 2.: W *Konstytucji RP* z 1997 roku inicjatywa obywatelska przysługuje 100 tys. obywateli a w przytoczonym fragmencie projektu konstytucji – 200 tys.

Typ 3.: W *Konstytucji RP* z 1997 roku Trybunał Konstytucyjny nie rozstrzyga – inaczej niż w zaprezentowanym fragmencie – o ważności wniosku z inicjatywy obywatelskiej.

Typ 4.: W przytoczonym fragmencie prawo inicjatywy ustawodawczej przysługiwałoby senatorom, a w obecnej *Konstytucji RP* takie prawo ma cały Senat RP.

Zadanie 11.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 3) przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej; 5) charakteryzuje instytucje polskiego systemu prawnego. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) [...] wykorzystuje informacje na temat życia [...] politycznego.	(ZP) III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 6) przedstawia kompetencje Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej [...]. (ZP) V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) [...] przedstawia procedurę ustawodawczą. 3) [...] interpretuje przepisy prawne.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.
 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – Tak.

Uzasadnienie – Projekt konstytucji upoważniał Sejm RP do uchwalenia upoważnienia dla rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy, a w obecnej *Konstytucji RP* nie ma takiej możliwości dla Rady Ministrów RP.

Zadanie 12.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 3) przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej.	(ZP) III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 8) przedstawia organy stanowiące i wykonawcze samorządu terytorialnego na poziomie gminy [...] w Rzeczypospolitej Polskiej; charakteryzuje kompetencje tych organów i zależności między nimi.

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych nazw.
 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. Rada Gminy (Gietrzwałd)
2. Wójt (Gminy Gietrzwałd)

Zadanie 12.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 3) przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej. (ZR) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) [...] wykorzystuje informacje na temat życia [...] politycznego, krytycznie je analizuje, samodzielnie wyciąga wnioski.	(ZR) IX. Sprawowanie władzy w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) analizuje informacje na temat dochodów i wydatków gminy [...]. (ZP) III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 7) przedstawia zakres działania poszczególnych poziomów samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo) w Rzeczypospolitej Polskiej, z uwzględnieniem [...] wydatków budżetowych na te działania oraz źródeł ich finansowania.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – Tak

Uzasadnienie – Z dokumentu wynika, że planowane wydatki w budżecie są wyższe niż wskazane dochody budżetowe.

Zadanie 13.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 6) charakteryzuje kwestię praw człowieka i ich międzynarodowej ochrony. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością [...] interpretacji innych źródeł [...].	(ZR) XII. Prawa człowieka i ich ochrona międzynarodowa. Zdający: 1) [...] rozróżnia generacje praw człowieka [...]; 3) wymienia katalog praw i wolności z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [...]. (ZP) IV. Prawa człowieka i ich ochrona. Zdający: 3) [...] analizuje wybrany wyrok tego trybunału [Europejskiego Trybunału Praw Człowieka].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – Nie.

Uzasadnienie – Wyrok dotyczy prawa do wolności osobistej, które jest prawem osobistym należącym do pierwszej generacji praw i wolności człowieka.

Zadanie 13.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 6) charakteryzuje kwestię praw człowieka i ich międzynarodowej ochrony.	(ZR) XII. Prawa człowieka i ich ochrona międzynarodowa. Zdający: 3) wymienia katalog praw i wolności z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [...]. (ZP) IV. Prawa człowieka i ich ochrona. Zdający: 3) uzasadnia znaczenie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w kontekście Europejskiego Trybunału Praw Człowieka [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. P

2. P

Zadanie 14.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 5) charakteryzuje instytucje polskiego systemu prawnego.	(ZP) V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne [...]; wskazuje, w jakim kodeksie obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy [...].

Zasady oceniania

1 pkt – podanie poprawnej nazwy.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

Kodeks cywilny

Zadanie 14.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymaganie szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 5) charakteryzuje instytucje polskiego systemu prawnego.	(ZP) V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 4) wyjaśnia podstawowe instytucje prawne części ogólnej prawa cywilnego [...] w Rzeczypospolitej Polskiej ([...] zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych [...]).

Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnej różnicy.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Zdolność prawna to zdolność do bycia podmiotem praw i obowiązków cywilnoprawnych, np. dziedziczenie czy obowiązek podatkowy, natomiast zdolność do czynności prawnych to możliwość podejmowania działań cywilnoprawnych, np. zawieranie umów z innymi podmiotami prawa.

Zadanie 15.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZP) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 5) charakteryzuje instytucje polskiego systemu prawnego.	(ZR) XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 15) wyjaśnia instytucje prawne prawa pracy w Rzeczypospolitej Polskiej ([...] rodzaje urlopów; prawa [...] pracownicze). (ZP) V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) [...] wskazuje, w jakim kodeksie obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy [...]; 7) przedstawia przebieg postępowania cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. F
2. P

Zadanie 15.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 5) wyjaśnia i analizuje funkcjonowanie polskiego systemu prawnego. (ZR) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) wykorzystuje informacje [...], krytycznie je analizuje, samodzielnie wyciąga wnioski [...]. (ZP) III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Zdający: 6) rozpoznaje różne aspekty, także prawne, problemów życia codziennego [...].	(ZR) XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 16) porównuje sytuację jednostki wynikającą z różnych form zatrudnienia: umowa o pracę, umowy cywilnoprawne [...]. (ZP) V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne [...], wskazuje, w jakim kodeksie obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – Nie.

Uzasadnienie – Uprawnienie do urlopu macierzyńskiego przysługuje jedynie pracownikom, tj. osobom zatrudnionym na podstawie umowy o pracę (pozostającym w stosunku pracy).

Joanna nie spełnia tego warunku, gdyż zarobkuje na podstawie umowy o dzieło, będącej umową cywilnoprawną.

Zadanie 15.3. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 5) wyjaśnia i analizuje funkcjonowanie polskiego systemu prawnego. (ZR) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) wykorzystuje informacje [...], krytycznie je analizuje, samodzielnie wyciąga wnioski [...]. (ZP) III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Zdający: 6) rozpoznaje różne aspekty, także prawne, problemów życia codziennego [...].	(ZR) XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 15) wyjaśnia instytucje prawne prawa pracy w Rzeczypospolitej Polskiej ([...] rodzaje urlopów; prawa [...] pracownicze). (ZP) V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) [...] interpretuje przepisy prawne.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – Tak.

Uzasadnienie – Żona Adama wykorzystała po porodzie co najmniej 14 tygodni urlopu macierzyńskiego. Ma prawo zrezygnować z pozostałej części tego urlopu i powrócić do pracy, a pozostałą część urlopu macierzyńskiego wykorzysta pracownik Adam, jako ojciec wychowujący dziecko – Art. 180 § 4.1).

Zadanie 16.1. (0–2)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 6) przedstawia podstawowe kwestie dotyczące stosunków międzynarodowych.	(ZP) VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Zdający: 8) [...] lokalizuje jej [Unii Europejskiej] państwa członkowskie [...]. (SP) XII. Sprawy międzynarodowe. Zdający: 3) przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla pracowników i osób podróżujących [...].

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne podanie trzech nazw państw i poprawne rozstrzygnięcie kwestii ich członkostwa w UE.

1 pkt – poprawne podanie nazw trzech państw ALBO poprawne podanie dwóch nazw państw i poprawne rozstrzygnięcie kwestii ich członkostwa w UE.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. Nazwa państwa – Republika Irlandii / Irlandia

Członkostwo w UE – TAK

2. Nazwa państwa – Królestwo Norwegii / Norwegia

Członkostwo w UE – NIE

3. Nazwa państwa – Republika Estońska / Estonia

Członkostwo w UE – TAK

Zadanie 16.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 7) analizuje współczesny ład międzynarodowy i wyjaśnia rolę różnych podmiotów zaangażowanych w jego stabilność lub zmianę w jego funkcjonowaniu. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) [...] wykorzystuje informacje na temat życia społecznego [...].	(ZR) XIV. Integracja europejska. Zdający: 9) przedstawia integrację w ramach Unii Europejskiej [...]. (ZP) VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Zdający: 8) [...] przedstawia podstawowe obszary i zasady działania Unii Europejskiej; 9) przedstawia prawa obywatela Unii Europejskiej [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – osoba z informacji nr 1.

Uzasadnienie – Irlandia nie należy do strefy Schengen.

Zadanie 17.1. (0–2)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 7) analizuje współczesny ład międzynarodowy i wyjaśnia rolę różnych podmiotów zaangażowanych w jego stabilność lub zmianę w jego funkcjonowaniu. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością [...] interpretacji innych źródeł [...].	(ZR) XIV. Integracja europejska. Zdający: 5) przedstawia zadania [...] Parlamentu [...]; 6) przedstawia podział kompetencji pomiędzy Komisją i Radą [...]; 7) [...] przedstawia najważniejsze kompetencje jej [Unii Europejskiej] instytucji sądowych.

Zasady oceniania

2 pkt – podanie trzech poprawnych nazw.

1 pkt – podanie dwóch poprawnych nazw.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. Parlament (Europejski)
2. Trybunał Sprawiedliwości (Unii Europejskiej)
3. Komisja (Europejska)

Zadanie 17.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 7) analizuje współczesny ład międzynarodowy i wyjaśnia rolę różnych podmiotów zaangażowanych w jego stabilność lub zmianę w jego funkcjonowaniu. 8) wykorzystuje swą wiedzę do rozumienia zjawisk społeczno-politycznych, także w perspektywie globalnej [...].	(ZR) XIV. Integracja europejska. Zdający: 4) rozważa kwestię charakteru prawnego Unii Europejskiej, korzystając z przepisów traktatu z Lizbony [...]. 5) [...] wyjaśnia kwestię legitymizacji [...] instytucji [Unii Europejskiej].

Zasady oceniania

- 1 pkt – sformułowanie poprawnej różnicy.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Na skład osobowy instytucji 1. mają bezpośredni wpływ obywatele państw Unii Europejskiej – członków Parlamentu Europejskiego wybierają w wyborach powszechnych i bezpośrednich. Inaczej jest z instytucjami 2. i 3.

Zadanie 18.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 7) analizuje współczesny ład międzynarodowy i wyjaśnia rolę różnych podmiotów zaangażowanych w jego stabilność lub zmianę w jego funkcjonowaniu; 8) wykorzystuje swą wiedzę do rozumienia zjawisk społeczno-politycznych, także w perspektywie globalnej i ze wskazaniem na globalne współzależności. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością czytania ze zrozumieniem tekstów publicystycznych [...].	(ZR) V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja. Zdający: 2) charakteryzuje atrybuty państwa jako organizacji politycznej (terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzna i wewnętrzna); przedstawia cechy władzy państwowej. (ZR) XIII. Ład międzynarodowy. Zdający: 7) wyjaśnia problem separatyzmów i odnosi go do prawa międzynarodowego [...]; 10) przedstawia konflikty międzynarodowe i etniczne w XXI wieku na obszarze [...] Dalekiego Wschodu; lokalizuje je i wyjaśnia ich [...] konsekwencje.

Zasady oceniania

- 1 pkt – sformułowanie poprawnego argumentu i poprawnego kontrargumentu.
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Argument –

Typ 1.: Republika Chińska na Tajwanie spełnia trzy klasyczne wymogi konieczne do uznania jej za państwo: odrębne terytorium, ludność i władza.

Typ 2.: Władze Tajwanu uznają, że rządzone przez nich terytorium to Republika Chińska, i nie uznają konsekwencji prawno-politycznych wydarzeń z lat 40. XX w. (przy tym do początku lat. 70. takie stanowisko przyjmowała większość państw świata).

Kontrargument – Republika Chińska na Tajwanie nie jest formalnie uznawana przez większość państw świata, w tym przez władze Chińskiej Republiki Ludowej.

Zadanie 18.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymaganie ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 7) analizuje współczesny ład międzynarodowy i wyjaśnia rolę różnych podmiotów zaangażowanych w jego stabilność lub zmianę w jego funkcjonowaniu.	(ZR) XIII. Ład międzynarodowy. Zdający: 7) wyjaśnia problem separatyzmów i odnosi go do prawa międzynarodowego [...]. (ZP) VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Zdający: 4) przedstawia konflikty etniczne na obszarze państw członkowskich Unii Europejskiej; lokalizuje je, wyjaśnia ich [...] konsekwencje.

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie poprawnego dokończenia zdania.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

A

Zadanie 19.1. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
I. Wiedza i rozumienie. Zdający: (ZR) 7) analizuje współczesny ład międzynarodowy i wyjaśnia rolę różnych podmiotów zaangażowanych w jego stabilność lub zmianę w jego funkcjonowaniu; (SP) 4) przedstawia [...] podstawowe organy władz publicznych [Rzeczypospolitej Polskiej].	(ZR) XV. Polska polityka zagraniczna. Zdający: 4) charakteryzuje relacje Rzeczypospolitej Polskiej z państwami sąsiedzkimi, niebędącymi członkami Unii Europejskiej. 6) przedstawia [...] polskie inicjatywy na rzecz międzynarodowego pokoju [...]. (SP) XI. Demokracja w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 5) [...] przedstawia [...] podstawowe kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej; znajduje informacje o życiorysie politycznym osób pełniących ten urząd, które wybrano w wyborach powszechnych [...].

Zasady oceniania

1 pkt – podanie poprawnego imienia i nazwiska.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

Lech Kaczyński

Zadanie 19.2. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 7) analizuje współczesny ład międzynarodowy i wyjaśnia rolę różnych podmiotów zaangażowanych w jego stabilność lub zmianę w jego funkcjonowaniu. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) [...] wykorzystuje informacje na temat życia społecznego, w tym politycznego.	(ZR) XIII. Ład międzynarodowy. Zdający: 2) przedstawia zmiany w międzynarodowym ładzie politycznym [...] w XXI wieku; 7) wyjaśnia problem separatyzmów i odnosi go do prawa międzynarodowego; wykazuje zróżnicowanie w reakcjach wspólnoty międzynarodowej wobec poszczególnych separatyzmów; 9) przedstawia konflikty międzynarodowe i etniczne w azjatyckiej części obszaru poradzieckiego; lokalizuje je i wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje.

Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Przemówienie zostało wygłoszone w Gruzji podczas interwencji rosyjskiej w obronie separatystycznej Osetii Południowej i w rezultacie wkroczenia wojsk rosyjskich na formalne i faktyczne terytorium Gruzji, a zatem podczas wojny rosyjsko-gruzińskiej.

Zadanie 19.3. (0–1)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 7) analizuje współczesny ład międzynarodowy i wyjaśnia rolę różnych podmiotów zaangażowanych w jego stabilność lub zmianę w jego funkcjonowaniu. (ZP) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 2) wykazuje się umiejętnością czytania ze zrozumieniem tekstów [...] z zakresu przedmiotu.	(ZR) XIII. Ład międzynarodowy. Zdający: 2) przedstawia zmiany w międzynarodowym ładzie politycznym [...] w XXI wieku; 7) wyjaśnia problem separatyzmów i odnosi go do prawa międzynarodowego; wykazuje zróżnicowanie w reakcjach wspólnoty międzynarodowej wobec poszczególnych separatyzmów; 8) przedstawia konflikty międzynarodowe i etniczne w nieunijnej części Europy; lokalizuje je, wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje.

Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: Chodzi o rosyjską interwencję wojskową na Półwyspie Krymskim, a w konsekwencji – o aneksję Krymu i Sewastopola, należących do Ukrainy.

Typ 2.: W 2014 roku Rosja zorganizowała także separatyzm donbaski i doprowadziła do wojny we wschodniej Ukrainie – w obwodach donieckim i ługańskim.

Zadanie 20. (0–5)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
(ZR) I. Wiedza i rozumienie. Zdający: 5) wyjaśnia i analizuje funkcjonowanie polskiego systemu prawnego. (ZR) III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Zdający: 6) rozpoznaje przypadki [...] łamania prawa oraz wybiera odpowiednie mechanizmy dochodzenia tych praw. (ZR) IV. Komunikowanie i współdziałanie. Zdający: 5) korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego, w tym instytucje prawne – sporządza pisma do organów władz.	(ZR) XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 7) przedstawia strukturę sądu rejonowego, okręgowego [...]; 12) wyjaśnia instytucje prawne prawa zobowiązaniowego w Rzeczypospolitej Polskiej (wierzytelność, dług; wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania; odpowiedzialność kontraktowa i deliktowa); 18) przedstawia podstawowe zasady postępowania cywilnego; pisze pozew w sprawie cywilnej. (ZP) V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) [...] wskazuje, w jakim kodeksie obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy; interpretuje przepisy prawne; 7) przedstawia przebieg postępowania cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz uczestniczące w nim strony; analizuje kasus z zakresu prawa cywilnego [...].

Zasady oceniania

- 5 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanymi w pełni dwiema kategoriami elementów składowych oraz o właściwej konstrukcji.
- 4 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanymi w pełni dwiema kategoriami elementów składowych ALBO rozwiązanie ze zrealizowaną jedną kategorią elementów składowych w pełni i z jedną – częściowo oraz o właściwej konstrukcji.
- 3 pkt – rozwiązanie ze zrealizowaną jedną kategorią elementów składowych w pełni i z jedną – częściowo.
- 2 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanymi częściowo dwiema kategoriami elementów składowych ALBO rozwiązanie ze zrealizowaną w pełni jedną kategorią elementów składowych.
- 1 pkt – rozwiązanie ze zrealizowaną częściowo jedną kategorią elementów składowych.
- 0 pkt – rozwiązanie bez zrealizowanej kategorii elementów składowych ALBO brak rozwiązania.

Kategorie elementów składowych:

- 1) Właściwe oznaczenie stron, sądu, wydziału sądu, nazwy pisma i wartości sporu.
- 2) Właściwie sformułowane żądanie i uzasadnienie.

* *Właściwa konstrukcja w przypadku tego zadania – właściwe rozplanowanie pisma wraz z datą i podpisem powódki.*

Przykładowa odpowiedź

Warszawa, 20 marca 2020 r.
Sąd Okręgowy Warszawa-Praga
Wydział Cywilny
ul. Poligonowa 3, 04-051 Warszawa

Powódka: Beata Jaskólska
ul. Polna 20a, 80-768 Gdańsk

Pozwana: Janina Wróbel
ul. Myszkowska 100/12, 03-553 Warszawa

Pozew o zapłatę

Wartość przedmiotu sporu: 80 000 zł (osiemdziesiąt tysięcy złotych)

W imieniu własnym wnoszę o:

1. zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kwoty 80 000 zł wraz z należnymi ustawowymi odsetkami (za zwłokę),
2. (rozpoznanie sprawy w postępowaniu nakazowym, a w przypadku nieuwzględnienia powyższego wniosku – o) przeprowadzenie rozprawy również w nieobecności powódki,
3. zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów procesu (wg norm przepisanych).

Uzasadnienie

Powódka wnosi o zwrot zadatku w związku z umową przedwstępną zakupu mieszkania zawartą z pozwaną 19 maja 2019 r. Z winy pozwanej nie doszło do zawarcia umowy, a wpłacony przez powódkę zadatek wysokości 40 tys. zł nie został do tej pory zwrócony, także pomimo wysłania 27 grudnia 2019 r. przedsądowego wezwania do zapłaty. Wobec tych okoliczności – zgodnie z art. 394 § 1. *Kodeksu cywilnego* – powódka żąda od pozwanej sumy dwukrotnie wyższej niż suma zapłaconego zadatku z umowy przedwstępnej.

Beata Jaskólska

Zadanie 21. (0–7)

Wymagania egzaminacyjne 2023 i 2024	
Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
I. Wiedza i rozumienie. Zdający: (ZR) 2) analizuje różnorodne postawy i zachowania społeczno-polityczne [...]; (ZR) 4) wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe w życiu społeczno-politycznym; (ZR) 8) wykorzystuje swą wiedzę do rozumienia zjawisk społeczno-politycznych [...]; (ZP) 2) przedstawia znaczenie różnych podmiotów w życiu publicznym; charakteryzuje zasady i formy demokracji [...]; (ZP) 3) przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej. (ZR) II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Zdający: 1) pozyskuje i wykorzystuje informacje na temat życia [...] politycznego, krytycznie je analizuje, samodzielnie wyciąga wnioski i formułuje opinie; 4) wykorzystuje informacje do tworzenia własnej złożonej wypowiedzi [...]. (ZR) III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Zdający: 3) analizuje i wyjaśnia złożone problemy społeczne [...]; 4) dostrzega perspektywy różnych uczestników życia publicznego. (ZR) IV. Komunikowanie i współdziałanie. Zdający: 2) tworzy strategię argumentowania [...].	(ZR) I. Człowiek w społeczeństwie. Zdający: 1) wyjaśnia, czym jest postawa [...]. (ZR) VI. Społeczeństwo obywatelskie i kultura polityczna. Zdający: 7) wyjaśnia, czym jest kultura polityczna społeczeństwa [...]; 9) analizuje [...] problem absencji wyborczej [...]. (ZR) X. Kontrola władzy. Zdający: 1) wykazuje możliwość wpływu opinii publicznej i zachowań politycznych społeczeństwa na decyzje polityczne władz różnego szczebla. (ZP) III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 2) charakteryzuje formy demokracji bezpośredniej; przedstawia specyfikę referendum ogólnokrajowego i rodzajów referendum lokalnych w Rzeczypospolitej Polskiej; wyjaśnia, jakie warunki muszą zostać spełnione, by referendum się odbyło oraz by jego wyniki były wiążące (w przypadku lokalnych: by było ważne) [...]. (SP) VI. Społeczność lokalna. Zdający: 3) wymienia organy stanowiące i wykonawcze w gminie (mieście/dzielnicy); przedstawia, jak [...] mogą zostać odwołane. (SP) VII. Społeczność regionalna. Zdający: 4) wymienia organy stanowiące i wykonawcze samorządu powiatowego i województwa; przedstawia, jak [...] mogą zostać odwołane.

Zasady oceniania

- 7 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanymi w pełni trzema aspektami tematu oraz o właściwej formie, strukturze i logice wyводу.
- 6 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanymi dwoma aspektami tematu w pełni i z jednym – częściowo oraz o właściwej formie, strukturze i logice wyводу ALBO rozwiązanie ze zrealizowanymi w pełni trzema aspektami tematu.
- 5 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanymi dwoma aspektami tematu w pełni i z jednym – częściowo ALBO rozwiązanie ze zrealizowanym jednym aspektem w pełni i z dwoma – częściowo oraz o właściwej formie, strukturze i logice wyводу.
- 4 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanymi w pełni dwoma aspektami tematu ALBO rozwiązanie ze zrealizowanymi częściowo trzema aspektami tematu oraz o właściwej strukturze i logice wyводу, ALBO rozwiązanie ze zrealizowanym jednym aspektem tematu w pełni i z dwoma – częściowo.
- 3 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanymi częściowo trzema aspektami tematu ALBO rozwiązanie ze zrealizowanym jednym aspektem tematu w pełni i z jednym – częściowo.
- 2 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanymi częściowo dwoma aspektami tematu ALBO rozwiązanie ze zrealizowanym w pełni jednym aspektem tematu.
- 1 pkt – rozwiązanie ze zrealizowanym częściowo jednym aspektem tematu.
- 0 pkt – rozwiązanie bez zrealizowanego aspektu tematu ALBO brak rozwiązania.

Aspekty tematu:

- 1) Przedstawienie referendów lokalnych zwykłych.
- 2) Przedstawienie referendów lokalnych odwoławczych.
- 3) Rozważenie problemu (sformułowanie argumentów, kontrargumentu, krytyka kontrargumentu) wraz z odwołaniem do materiałów źródłowych.

Przykładowa odpowiedź

Polskie prawo konstytucyjne (w tym ustawa o referendum lokalnym z 2000 r.) zna kilka rodzajów referendów samorządowych. W ich przypadku ewentualne protesty rozpatruje właściwy sąd okręgowy.

Referenda lokalne mogą zostać przeprowadzone w sprawie dotyczącej wspólnoty samorządowej, a mieszczącej się w zakresie zadań i kompetencji organów tej jednostki, oraz w innych sprawach dotyczących społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących wspólnotę samorządową. Przeprowadzane są na wniosek organu stanowiącego lub na wniosek części społeczności (10% uprawnionych do głosowania w przypadku gminy i powiatu; wojewódzkie – 5%). Wymagana frekwencja, aby referendum było ważne, to co najmniej 30%, a wynik jest rozstrzygający, jeśli za jednym z rozwiązań oddano więcej niż połowę ważnych głosów. Mamy też – ale wyłącznie na poziomie gminnym – referendum dotyczące samoopodatkowania się mieszkańców na cele publiczne (takie samoopodatkowanie wprowadzone jest przy co najmniej 2/3 ważnych głosów „za”).

Kolejnym typem referendum lokalnego jest referendum odwoławcze, które w przypadku odwołania organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego może być przeprowadzone na wniosek części społeczności (10% uprawnionych do głosowania; w województwie – 5%). W przypadku odwołania organu wykonawczego jednostki mogą one dotyczyć wyłącznie tych organów, które zostały wybrane w wyborach powszechnych i bezpośrednich. Mogą one zostać przeprowadzone w gminie lub mieście na prawach powiatu na wniosek części społeczności (10% uprawnionych do głosowania) lub na wniosek

organu stanowiącego (ale jeśli organ wykonawczy nie zostanie odwołany, skraca się kadencję rady). Dane referendum odwoławcze jest ważne w przypadku, gdy udział w nim wzięło nie mniej niż 3/5 liczby biorących udział w wyborze odwoływanego organu.

Z tekstu T. Zakrzewskiego dowiadujemy się, że w latach 2014–2018 odbyło się tylko 26 referendów w sprawach innych niż odwołanie organu jednostki samorządu terytorialnego, a w połowie z nich przekroczone 30-procentowy próg frekwencyjny. W przypadku 60 głosowań w sprawie odwołania organów próg frekwencyjny przekroczone tylko w 10%. Problemem jest zatem mała liczba przeprowadzanych referendów i to, że – zwłaszcza w przypadku referendów odwoławczych – nie są one na ogół ważne. Należy jednak podkreślić w kwestii liczby referendów, że prawo pozwala na przeprowadzenie referendów z inicjatywy obywateli, a zatem to tych inicjatyw obywatelskich jest mało. Współgra to z wskaźnikami Polski w zaprezentowanym indeksie demokracji – proces wyborczy i pluralizm był oceniony bardzo wysoko, a partycypacja polityczna społeczeństwa – na znacznie niższym poziomie (2,5 lub prawie 3,5 punktu niżej). Jednocześnie prawo do udziału w referendum jest w Polsce prawem, a nie – obowiązkiem, stąd frekwencja jest zależna także od kultury politycznej społeczeństwa.

Jakimś wyjątkiem jest kwestia referendum odwoławczego – powstrzymanie się w nim od głosowania może być też formą solidarności z odwoływanym organem. Jednak mimo tego wydaje się, że to nie zmiana prawa dotyczącego referendów byłaby wiodącą kwestią w celu zwiększenia zainteresowania tą formą sprawowania władzy i jej efektywności. Potrzeba jeszcze szerszych kampanii społecznych na rzecz uświadomienia, że referenda lokalne są ważne i istotne dla przeciętnego człowieka.